

*Apró Ferenc:*  
„...Mintha te ringattad volna...”  
EGY S MÁS PÓSA SZEGEDI ÉVEIRŐL

*Én Istenem, jó Istenem / Lecsukódik már a szemem..., Szegény ember dolgát boldog Isten bírja..., Tente baba, tente..., Aludj ingó-bingó pici rózsabimbó..., Még azt mondják, nincs Szegeden boszorkány...,*

Ugye ismerősek? Ha ismertek, akkor megrögzültek bennünk, velünk élnek, pedig a szerzőjük, Pósa Lajos (1850–1914) száz kerek esztendeje ment előre minden élőknek közös útján...

Vajon miért nem ismerjük eléggé azt a költőt, akitől ennyi idő elmúltával is idézni tudunk? Lehet erre elemző választ adni, különös tekintettel a 20. század első évtizedében megizmosodott új magyar költészetre, de a gyalogjáró valóságban lehet egyszerűbb felelet is. A legszélesebb olvasóközönség csak az *Így irtok ti!* paródiáira emlékszik, azokra az irodalmi karikatúrákra, melyek szinte számolatlanul születtek 1908-tól kezdve. A régi iskola hívei a *Nyugatot az Ugat* c. füzetben tűzték a tolluk hegyére, Adyt is, meg Babitsot is, az újat akarók meg *ácsi-pácsi-pósabácsiztak*. Félő, hogy a legtöbb olvasóban ez maradt meg Pósról, és az, hogy akkor nem is érdekli...

A költő életműve föltámasztásának egyik kicsúcsosodása ez az év. Madách szerint az elhagyott oltárnak is lehet mártírja, kissé átalakítva: áldozópapja. A Pesten élő Kun Miklós Jenő bő másfél évtizede elhatározta, hogy a méltatlanul háttérbe szorult Pósa Lajos ébresztésébe kezd, és az irodalmi köztudat részévé teszi. Nem sajnált rá kutató- és gyűjtőmunkát, illanó időt, és persze anyagiakat sem. Sok-sok köszönet jár érte!

Nagy fontosságú életrajzi adatokat, megoldásra váró filológia kérdéseket senki se várjon Pósa szegedi éveiről. Csak ismert dolgok vannak: 1881-től újságíró volt, 1883-tól színházi titkár, és már el is mondtam szinte mindent. (Aki a teljes életútra kíváncsi, annak Péter László tanulmányát ajánlom a *Tiszatáj* 2000. évi áprilisi számából. Baranyai Zsolt pedig az egész költői pályát tette mérlegre a színházbeli Pósa-domborítás avatásakor /2000/ mondott beszédében. Mindannyiunk kára, hogy gépiratban maradt...) Sorjázó életrajzi adatok híján nagyobb terünk marad az életmű szegedi szakasza komoly és vidám részeinek a bemutatására.

Pósanak tucatnál több könyve jelent meg nálunk, ezek közül megemlítek négyet: *Újabb költemények* (1881), *Pósa Lajos költeményei* (1883), *Tíz év alatt* (1886) és *Virághullás* (1889). A *Tíz év alatt* az élre kívánczik, az első válogatás a költő verseiből.

A *Virághullás* c. kötet egyik példányában ez a dedikáció olvasható:

*Mikszáth Kálmán,  
kedves barátomnak,  
szeretettel.*

*Szeged 1889 ápr. 25.*

*Pósa Lajos*

Jó kezekben volt, Pósa Dezsőnél, a költő dédunokaöccsénél, tőle a leánya, Pósa Judit örökölte.

Az ember kétezer éve gondolkodik el a könyvek külső és belső, azaz világbéli és bensőnkbeli sorsán. Vajon hogyan került ki ez a kötet Mikszáth könyvtárából?

És most a kezdetekről. Mikszáth Kálmán két és fél éves szegedi tartózkodás és munkálkodás után elindult (1880. dec.) a Parnasszusra, melynek első állomását Budapestnek nevezték. A *Napló* pipafüstös redakciójában gazdátlanul maradt egy tintafoltos íróasztal, és oda új munkatárs szükségeltetett. A mi palócunknak nyomban Pósa villámlott az eszébe, aki gimnáziumi társa volt Rimaszombatban, és az író szava a legjobb ajánlólevél volt. A *Napló* 1881. január 9-én, vasárnap hírelte, hogy a költő 8-án Szegedre érkezett.

Kedden, 11-én jelent meg a *Szeged* c. tárcája. A pesti irodalmi és színházi életet dicséri, elismerésre méltó adatgazdagsággal. Idézem a befejezést: „hiszem és vallom, hogy itt Szegeden találok azt, amit Pesten oly ritkán találhatni, szívet. A szívmeleg fogja velem elfeledtetni Budapestet. Üdvözlöm Szeged *szíves* városát.” Január 12-én Kiss Józsefről írt, 16-án pedig prózát az édesanyjáról, *Dal egy jó öregasszonyról* címmel. Pósa lett a *Napló* színházi kritikusa, 11-én, 13-án, 14-én és 15-én már ő írta az előadásokról a friss meglátású és bátor hangú beszámolókat.

Nincs semmi igazságtartalma a Móra megírta inkább anekdotának, mint történetnek, mely szerint Pósa alkalmatlan lett volna az újságírásra. (Költőnk egy vakmerőnek nevezett tyúklopásról azt írta volna, hogy a rendőrség elfogta az ismeretlen tettest Sebestyén János csavargó személyében...)

A 31 éves Pósa első heti munkássága jó tollú és termékeny hírlapírót mutat. Sőt, a színikritikái voltak az ajánlói, mikor az 1883. október 14-én fölvatott teátrumban elnyerte a titkári stallumot. Kényelmes állása volt, és ami fő, verseit ezután is közölte a *Napló*. Volt úgy, hogy ötöt-hatot is egy-egy vasárnapi vagy ünnepi számban... Pósa a színházban került jópajtási viszonyba a művészekkel és a művésznőkkel. Amikor Szabó Antal (1845–1913) a 25. éves színészi jubileumát ülte 1887-ben, költőnk ugyan mi mással kedveskedett volna neki, no meg az ünneplő bohémeknek, mint vidám rigmussal.

A címzése:

*Adassék e levél Szabó Anti bá-nak,  
Akit ma Szegeden agyon jubilálnak.*

A versikét – Pósa távollétében – Pálfy György színész olvasta föl:

#### SZABÓ ANTINAK

*Kedves Anti bácsi! Kérek engedelmet,  
Hogy nem ülök köztük gyöngyöző bor mellett.  
Én magam sajnálom, higgye, a legjobban,  
Mert ott az igazság abban a jó borban.*

*De az igazságot már ha nem ihatom,  
Nincsen is kegyelem, nincsen is irgalom!  
Megbosszulom magam, nos, íme, lássa hát:  
Magam helyett verset küldök, az angyalát!*

*Kedves Anti bácsi, hát sokáig éljen,  
Ne játsszék mint régen, a színpadon éhen!  
Meglgyen, amit csak kíván szeme, szája,  
Libériás inas hordozza utána.*

*Hogyha megszomjazik, legyen is, mit igyék,  
Az arany bort elé csak ezüst tálcán vigyék,  
S teljék meg a lelke csillogó humorral,  
Tartson is belőle mindig egy csuporral.*

*Sokáig bolyongott, tudom, hajlék nélkül,  
Kinn hált a szabadban, hol a kökény kékül,...*

*S mivel a pénz a fő, bankója sok legyen,  
Mint falevél erdő-koszorúzta hegyen,  
Soha el ne fogyjon, hogy hát be ne vágja  
Ezüst koszorúját majd a zálogházba.*

És így tovább. Járt a mókázás és a kacagás a jubileumi vacsorán, január 12-én Steinmann Frigyes étteremben, a színházzal átellenben. A *Napló* persze lecsapott a bohém-estre, az oda-küldött munkatárs gyorsírással rögzítette a köszöntőt, hogy másnap megjelenhessen. Dankó is írt ilyesmit, mikor külföldön reparáltatta beteg tüdejét: két tréfás, nem is rövid verset küldött Szegedre, meglepő gördülékenységgel, csengő rímekkel ékítve.

Pósa hamar kész volt egy-egy rigmussal. Az egyik szegedi vendéglőben csinos pincérleány kellnerkedett, akinél költőnk tréfás versikében instanciázott a fröccsért: mert hát azt iszik a magyar a tarhonyaszárító melegben...

### Instancia

*Szép kisasszony, kérem szépen,  
Bacchus úrnak szent nevében,  
Irgalmazzon, könyörüljön,  
Rossz kedvemen köszörüljön!*

*Száz szónak is egy a vége,  
Szomorkodik ez a gége,  
Hogy jókedvre tegyen itt szert:  
Eszközöljön ki egy spriccert!*

Arról nem szól a fáma, hogy Pósa átadta-e a versikét a bájos fõlszolgálonak. Ha igen, biztosak lehetünk benne, hogy soron kívül került az asztalára a medicina, még pedig a leghidegebb fajtából...

Az irományt az egyik jelenlevõ eljuttatta a *Napló*hoz, meg is jelent a másnapi számban, 1888. június 20-án. A szerzõ nevét ugyan nem írták le, de gondoskodtak róla, hogy hõsünket föl- ismerhessék. Mert ki más lehetett volna a nagybajuszú, túróscsusza pusztító poéta, ha nem Pósa Lajos...

Máig él az a színes történet is, mely Kiss Palcsi (1834–1925) bácsi Kölcsey utcai tarka abroszos vendéglõjében, a *Kispipában* esett meg a 80-as évek derekán. Pósa bõségesen bevacsorázott a paprikás halból, a homokiból annyit küldött utána, amennyi megkívántatódott, aztán kiszólt a szivarfüstbõl:

- Fizetek, Palcsi bácsi!
- Löhet kérõm, 70 krajcár az egész...

Pósa kitette az asztalra az új verseskönyvét.

- Ehun-é, Palcsi bácsi, most jelent meg, egy forint az ára...

Palcsi bácsi pedig a legnagyobb üzleti komolysággal olvasta ki a visszapénzt, a 30 krajcárt.

Az irodalmi korcsmárosok típusa volt, szerette a tintanyaló bohémhadat, sõt pár évvel késõbb egy nagyra menendõ tollforgató lett a veje, Tömörkény István...

Pósa addig-addig írogatta a rigmusokat, míg nem neki is címeztek egyet... 1885 karácsonyára jelentek meg a költõ válogatott versei (*Tíz év alatt*), de a tréfaszó a kötet elõtt járt: olyan óriási lesz a siker, hogy a honoráriumból házat építhet... Erre meg nem kisebb név, mint Hunyady Margit (1854–1906), a szegedi teátrum volt kiválósága írt versikét Pósának. (SZN 1885. nov. 17.)

Íme a tréfálkozó sorok:

### Pósa Lajosnak

*A napokban itt járt régi gazdánk, Vince,  
Csöndes hajlékomba hozzám betekinte.  
Szegedi háziúr akarsz lenni, hallom –  
Tisztelet, becsület, már ezt nem javallom.  
Házat építtetni – mi jutott eszedbe?  
Pósa lelkem ilyet ne végy a fejedbe!  
Minek vágyol te a házi uraságra?  
Szépen elférsz egy kis hónapos szobába’.*

*Vagyonszerzés nem a poétát illeti,  
S gondold meg, hogy mennyi veszély fenyegeti:  
Tűz elégetheti, árvíz elöntheti,  
Az egzekúció dobra veretheti.*

*S míg a kertben ápolsz murokrépat, retket,  
Babérfa gyökere hej, könnyen kiveszhet.  
Mért is kérsz Istentől ilyen csekélységet  
Mikor od’adta az egész mindenséget.*

*Tied a zöld erdő zengő madarával,  
Tied a sík mező virág-palástjával.*

Vince a korábbi szegedi színigazgató, Nagy Vince (1855–1898) volt. Most már lehet folytatni a mosolygást...

A régi Hungária szálló, étterem és kávéház másfél száz év után is ott mereng az Oskola utca sarkán, ma a Szegedi Akadémiai Bizottságnak adva összes helyiségét. Tervezője a szegedi kegyesoskola tanára, Arleth Ferenc, amint T. Knotik Márta kutatásai mintegy két évtizede bizonyították. Ám az épületen elhelyezett emléktáblán ma is Hild József nevét olvassuk: úgy látszik nemigen érdekelte és érdeklé az örökségvédelem helyi munkatársait, hogy félrevezetik az érdeklődőket, a meg-megálló járókelőket...

Szóval ebben az épületben, a földszinti kávéház elkülönített bal sarkában volt a szegedi bohémek találkozó helye. Írt a helyiségről és vendégeiről Szmollény Nándor, Békefi Antal, Gárdonyi Géza, Tömörkény is 1914-ben. Tőle idézek: „mikor Dankó az öreg Hungária füstös helyiségében (az is elmúlt már) muzsikált egy nótát, amihez még nem volt vers, és Pósa a fehér márványasztalra írta azonnal a hozzávaló verset. Pósanak minden betűje nagyobb volt, mint az előző, a vers nem is fért rá az asztalra. Pósa tehát intett Dankónak, s ment át a másik asztalhoz. Dankó ment utána, muzsikálva a nótát, s a vers vége a másik asztalra írva született meg. Igaz ugyan, hogy ezt papíron is meg lehetett volna csinálni, de hát ez abban az időben így volt alkalmassabb.”

Akár szellemi *szegedikum* is lehetne a hajdani *zóna-akadémia*, hiszen estente máig sugarazó nevek emelték a fényét. A pompás arculatú, késő klasszicista ház történetéről kisebb könyvecskét lehetne írni, hiszen patináját nagy nevek nemesítették Mikszáthtól kezdve, Pósan, Tömörkényen, Dankón, Gárdonyin, Sebők Zsigmondon át, a benne is lakott Móraig, sőt egészen Radnótiig. Fénylő névkoszorú! Történt itt számtalan fehér abroszos köszöntő, véget érni nem akaródzó

búcsúztatás, szóló Dankó Pista hegedűje zenéje, sőt vér is folyadozott, amikor a galambepéjű Gárdonyi a kezébe fogta a párbajozó kardot... Gárdonyi szerint (1889) „Pósát büszkén vallották szellemi vezetőjüknek a köréje csoportosult szegedi írók.” A Hungária Pósa-asztalára célzott valamelyik hajdani ködlovag, amikor briliáns találékonysággal megjegyezte: *Extra Hungariam non est vita...* A szegedi Pósa-asztalánál nagyobb hírre már csak a pesti Orient Szállóbeli emelkedett, a cseh Foltin Nepomuk János otthonmeleg éttermében. Még könyvecske is íródott róla (1922), a szemtanú Lőrinczy György mindig érzékeny tollából.

A Pósa-év eddigi rendezvényein, élükön a Petőfi Irodalmi Múzeumban tartott országos megnyitón (jan. 31.) sok mindent elmondtak a költőről, többek között rávilágítva megalapozó szerepére a magyar gyermekirodalom elindításában, – ám most hadd tegyek hozzá egy másik érdemet. Addig az esztendőig kell visszaálmódni magunkat az elillant időben, amely évben Pósa tanácsot adott Dankónak: szervezzen daltársulatot maga köré, és járja az országot. A mi Pistánk a szülőtte városában, az édes-érides Szegeden akart bemutatkozni: meg is volt a helye és a terminusa az általa kedvelt, Fekete Sas utcai *Hétválasztó*ban, 1890. június 1-jére. Ám a tulajdonos, Csorvai Rieger Nándor fölrúgta a kontraktust, mert zsírosabb bevétellel kecsegtette a *Kék Macska* nevű német-magyar dalegyüttes... Pista és kis társulata a Kárász és a Kölcsey utca délnyugati sarkán mai is álló saroképületben, a Prófétában mutatkozott be, és alig pár kis év iramodott el eleink feje fölött, a népdalhoz testvéresülő magyar műdal, a Dankó-Pósa nóták szívekgig hatoló hada meghódította a közönséget: kiszorította a magyar szórakoztatásból a sokszor német nyelvű, de mindig színvonaltalan brettlit...

Az égő szemű és nyitott fülű Ady Endre volt az első, aki ezt meglátta, és le is írta 1900-ban: „A nagyváradi közönségnek szívéhez nőtt ez a sápadt, lázas szemű cigányember... Ezen a nyáron harmadszor van közöttünk... lehetetlenné tette a német orfeumokat. Az ő zsenialitása könnyen kivitte azt, amiért mi olyan sokáig harcoltunk.”

A Vátesz verséből négy sor:

*...Visszaadtál nekem egy vesztett világot!...  
Amit csak álmodtam, amibe' csak hittem!...  
Magyar Dankó Pista, áldjon meg az Isten,  
Hogyne szeretnék, hogyne szeretnék...*

Vallom, hogy Dankó dallamai nem születtek volna meg Pósa népi ízű, s ezáltal inspiráló versei nélkül. Csak az olyan négy-nyolc sort lehet kottára fogni, mely már az olvasásakor ihletet ad, és Pósa ilyeneket írt! Adjuk meg hát Pósanak és Dankónak a kijáró elismerést: örökbecsű szerzeményekkel gazdagították a magyar népies műdaltermést. Meg is fordíthatom: mennyivel szegényebb lenne zenetörténetünk, ha tetszik, mi magyarok, ha dalkincsünkől hiányozna néhány tucat ékkő: *Nem jó mindig, minden este a fonóba eljárni, Vásárhelyi sétatéren Béla cigány muzsikál, Dankó Pista hegedűje búsan szól, Daru madár, gyere velem, Egy csillag sem ragyog fönn az égen, Még azt mondják nincs Szegeden boszorkány, Nem átkozom ibolyakék szemedet, Páros élet a legszebb a világon, Szőke kislány, csitt, csitt, csitt, Búsan szól a kecskeméti öregtemplom nagyharangja...*

Ugye, páratlan szépségű és fölülmúlhatatlan gazdagságú ez a fölsorolás, melyet hosszasan lehetne folytatni. Ezeknek a 120-130 éves örökzöldeknek a versét Pósa Lajos lelke lelkezte a nemzetnek. Akad-e valaki, aki megtagadná ezektől a daloktól és szerzőiktől a halhatatlan jelzőt??

Villanásnyi jelenet. Móra írta 1911-ben, Lipcsey Ádám szegedi újságíró emlékét idézve: valamely hajnalváró éjszakán odalopódzott asztalukhoz Kukac, már mint a kedves emlékezetű Urbán Lajos (1852–1925), „és elhegedülte, hogy »Volt nekem két ökröm, két szép villás szarvú«, és a Lipcsey hirtelen elborult szeméből szép lassan folydogálni kezdett a könny.

– Mégis csak nagy költő ez a Pósa, gyerekek! Ezzel a nótával ma is forradalmat lehetne csinálni az országban!”

Ha már elhangzott Vásárhely neve... A túl kései adat, mondjuk inkább, hogy a fáma, azt tartja, hogy amikor Pósa egy babonázó tűzű szempárért már sokadjára vasutazott át a vásárhelyi híres promenádra, egy orgonailatú május estére szerenádot kért Dankótól. Ekkor született a szíveket sajogtató, édesbús nóta, mely a varázsos kezű Czutor Béla nevét őrzi ércnél maradandóbban:

*Vásárhelyi sétatéren Béla cigány muzsikál,  
Hajlik ide, hajlik oda, violaszál, rózsaszál...*

Ám a „violaszál” nem ide, hanem oda hajlott, így Pósa tovább élte a legényi életet.

A dal magának Mikszáth Kálmánnak is szerfölött bizsergette a szívét, második versszakát kölcsönvéve, beleszerkesztette *A Krúdy Kálmán csínytevésai* c. kisregényébe, amelyben a szárazfát maga a híres-nevezetes Gilagó szorította az álla alá:

*Muzsikáld a szívét vissza, annak a kislánynak,  
Te meg kislány ide hallgass, néked muzsikálnak...*

Pósa legismertebb versciklusának a címe: *Apró történetek*. Ma is kérdés, hogy vajon mi határozta meg komor hangvételét? Ha szerelmi csalódásra, az ide-oda hajló violaszálra gondolnánk, a föltételezések világában járnánk... Nem ismerünk olyan külső tényezőt, mely az 1880-as évek első felében költőnk életét, pályáját akár a legcsekélyebb mértékben is megnehezítette volna. Ha a kortársak írtak a költőről, kötelességüknek tudták, hogy megemlítsék az *Apró történetek*et. Még Tömörkény is a tollára vette: a ciklus „föltűnést keltett, és diadala után ünnepelték a Pesten tartózkodó költőt.” (SZH 1888. febr. 16.) Móra a rá jellemző színességgel mutatta be: „Apró történeteiből kötetre való adott ki a Naplóban, s ezekkel a bájos, kis románcokkal, apró tragédiákkal... melyeket a kritika később Pósa költészete gyöngyszemeinek nevezett, teljesen megvette a szívét a szegedi publikumnak. (*A Szegedi Napló 25 éve*. Szeged, 1904, 22.) Gárdonyi tömören azt mondta róluk, hogy „regények nyolc sorban.”

E versek általában rövidek. Ha két versszakból állnak, az elsőben a boldogság, az idilli kép ragyog élénk, a másodikban pedig váratlanul ennek ellentéte, a csalódás, a fájdalom, a bánat, gyakran a halál zárja a villanásnyi történetet. Az *Apró történetek* közt vannak olyan sorok, melyek költőiségükből majd 130 év múltával sem veszítettek: *Fehér havon piros vér hullása* (Szép Anikó), *Fekete lelkednek / gyújtok majd világot!* (Buzogány Sebestyén). A ciklus egyik-másik darabja nem múltó remekbe készült. Ha hozzáértővel próbát tennénk, hogy mit szól az új „Heine-fordításhoz”, elismerő bólogatással fogadná a sikerült magyarítást. Pedig „csak” Pósa Lajos sorait olvasta (*Boldogság*):

*Mikor a rózsafa  
Pirosan virított,  
Boldogságra a lány  
Szíve is kinyílott.*

*Mikor a rózsafa  
Levelét hullatta,  
Boldogságát csak egy  
Sírkereszt mutatta.*

Aki ismeri a költőnk írta balladákat, nyugodt szívvel kijelentheti, hogy Pósa az Arany utáni nemzedék egyik legjelesebb balladaköltője. (Fodor Ágnes, Buzogány Sebestyén.)

De térjünk vissza a jókedvet árasztó Pósához!

Mikszáth 1882. november 4-én, szombaton éjjel ifj. Ábrányi Kornél, Bartók Lajos és Matolay Elek társaságában Szegedre érkezett. A Klauzál téri Európában szálltak meg, Mikszáth mint díszvendég, az első emeleten kapott szobát, piciny erkéllyel (kilépővel).

A szegediek vasárnap este a Hungária Szálló első emeleti éttermében látták vendégül a fővárosiakat. A ködökbe omlott régi Szegeden az ilyen összejövetelek nem eshettek meg paprikáshal, mai elkorcsosult nevéen halászlé, jófajta karcos, no meg néhány tréfás köszöntő nélkül. A korabeli szegedi sajtó jóvoltából bepillantást nyerhetünk, hogy százon fölül 32 esztendővel ezelőtt milyen is volt e bohémestek hangulata. Hol a fővárosiak emelték poharukat valamelyik szegedire, vagy az épülő-szépülő városra, hol a vendéglátók egyik-másik pestire. A hegedűt nem kisebb prímás, mint Erdélyi Náci rigatta – kihajnallásig...

Mikor a társaság kedve már meglehetőst kihegyesedett, Pósa Lajos emelkedett szólásra, és humoros rigmussal köszöntötte föl Szeged vendégeit, mindenkire külön-külön kitérve. Hosszabb „művéből” csak az első versszakot, és a Mikszáthtal évődő hármat idézem:

*Ha megért a szilva, le kell annak hullni,  
Fészkéből kifelé törekszik a krumpli,  
Poharamat tehát én is hadd emeljem,  
Mert kádenciával tele van a mejjem!*

*...De van itt egy másik, kinek neve: Kálmán,  
Nem strózsákon alszik, de koszorún, pálmán,  
Virginiája a babérfa levele,  
Ki őt nem szereti: Le vele! Le vele!*

*Ismeri őt cseh, svéd, muszka, német, angol,  
Hírneve külföldön mindenütt csatangol,  
Róla szól dicsőség harsány trombitája, –  
Hanem azért palóc minden porcikája.  
Hiába szállt föl a Parnassz tetejére,  
Le-lekívánkozik hozzánk Szögedébe,  
Mert nagyon szereti a hal- és lábikrát, –  
Ki lenne ez más, mint a mi tótunk, Mikszáth!*

A szegediek 1883. augusztus 11-én, szombaton szintén az Iskola utcában, de egy kőhajításnyi-  
val odébb, a már akkor is legendás Arany Oroszlán ákáclobbos udvarkertjében látták vendégül  
Mikszáthot. Pósa – szokásos – tréfás versikéje a vacsora után hangozhatott el:

*Vagyon a világnak sok remek tájéka,  
Ahol csupa szépről kuruttyol a béka.  
Kákova, Soroksár, Róma, Jeruzsálem, –  
És hol úgy köszönnek, hogy: alejkum szálem!  
Velence se kutya, Párizs is megjárja,  
Milánónak sincsen hamarosan párja.  
Palicsra is futnak, Rohitschra is lótnak, –  
Mégsem tetszik egy sem ez a jó palócnak.  
Szegedet tartja ő egyedül csak szépnek,  
Hol nekiront a por a tüdőnek, lépnek.*

*Egyet-egyet gondol... s beül a vagonba,  
Ide szalad hozzánk, nem pedig Londonba.  
Az Isten éltesse ezt a jó palócot,  
Halál ne kapja be még, mint a gombócot,  
Bámulja cseh, német, angol, svéd és dalmát, –  
Érje meg hírneve aranylakodalmát!*

Hajtsunk fejet a névtelenségbe burkolódzott, hajdan volt szegedi hírlapíró emléke előtt. Tíz óra tájban elkérhette a kéziratot, a közeli redakcióban írt hozzá pár sort, és a rigmus néhány óra múlva megjelent a vasárnapi *Napló*ban. Ha ez az est is beleszaladt a pirkadatba, a társaság tagjai hazafelé tartva, akár meg is vásárolhatták...

E két kedves Pósa-rigmus úgy megtetszett egy nem szegedi irodalomtörténésznek, hogy tőlem átvéve két helyen is közölte saját írásának a részeként, de hogy, hogy nem, mindkét esetben *megfeledezett* csekélységemről, aki ezekre rálelt a *Szegedi Napló* ólomszerűin...

Pósa 1914-ben ülte el írói pályájának 40. évfordulóját. Az ünneplést Szeged kezdte, megelőzve a fővárost. A *Napló* 1914. május 14-i számában jelent meg – minden bizonnyal a főszerkesztő Móra kérésére – Juhász Gyula méltatása, *A jubiláns Pósa bácsi* címmel. A cikket nem tartja számon a kritikai kiadás: miért is kerestek volna a kutatók a *Napló*ban Juhász-írást, mikor a költő a *Szeged és Vidéke* munkatársa volt! (Még egy esetről tudok, amikor Juhász a *Napló*ban írt...)

Idézek a klasszikus sorokból: „Minden igazi poéta gyermek, de kevés poéta igazolja ezt kedvesebben, gyönyörűbben, harmonikusabban és kézzelfoghatóbban, mint éppen Pósa bácsi, aki egyenesen a gyermekeknek írta legszebb verseit. Egy költő, aki a benne rejlő gyermeteg egyszerűség, jóság, ártatlanság ritka és örök kincseit odaviszi egyenesen, ahol legszívesebben, a legőszintébb megértéssel és legtisztább szeretettel fogadják: a gyermekek közé. Bizonyos, hogy ritkán történt ennél szerencsésebb találkozás, mint Pósa Lajosé a magyar gyermekvilággal... Pósa Lajos úgy dalolt évtizedeken keresztül a gyermekeknek, mint egy népköltő a népnek. A gyermekek véréből való vér, és lelkéből való lélek az ő költészete... Pósa bácsi szívnek és fülnek egyaránt könnyű és kedves, vígan és játszva csilingelő rigmusai mintegy dalolva és mosolyogva vezetik a gyermekvilágot Petőfi és Arany költészetének felnőtt világa felé.”

Pósát a szegediek 16-án, szombaton a színházban köszöntötték: a betegeskedő költő nem vállalkozhatott a vonatozásra! A műsor az akkoriban szokásos nyitóverssel kezdődött, és a Gracza János írta *Apotheosis*-sal [megdicsőülés] fejeződött be. A lap közölte Mórának az ünnepséget kezdő *Prológját*, melyet Almássy Endre színigazgató mondott el. Részlete:

*Mese, mese mátká... hamuba pogácsa:  
A magyar költőnek nincs egyéb kalácsa,  
Gyümölcstelen ősze dalos nyara fordul,  
Amikor pihenni kivágyik a sorbul.  
Mert közel estéje, bár a nap fenn jár még,  
S már terül, nehezül, feketül az árnyék.  
Leskel a gond rája, targallyon a varjú, –  
Nincs földje, se ökre, két szép villás szarvú –*

*Mese, mese mátká... nagy meseországba,  
Sír is, nevet is most a dalok királya.  
Hogy a sors szeszélye ősz fejét kímélje,  
Néki ez a nemzet tartozik is véle:*



*Ha nagy úr, hatalmas, ha szegény, még jobban,  
Mind, akinek szívéen gyermek szíve dobban.  
Én is, aki róla ezt a dalt daloltam –  
Én is, gyöngye apród, udvarába' voltam.*

Mit emeljek ki a hosszú műsorból? Talán a Madách utcai polgári fiúiskola 400 tagú kórusát, amely Böhm Antal tanár úr vezényletével csilingelt: *Dankó Pista hegedűje búsan szól, / Miből is van, tán szomorú fűzfából...*

Pósa levelet menesztett Pestről Szegedre, Mórának adressálva:

*Kedves Barátom... a sors akkor legmostohább hozzám, mikor simogatón vesz a tenyerére: olyan gyöngye, beteg, fáradt ember vagyok már én, hogy nem merek erre az útra vállalkozni, még a dicsőség aranysekerén se... Csak a szívem, alkonyuló életem könnyeivel tele szívem szállhat el közédtek, hogy hálás megilletődéssel hajoljon meg az én legkedvesebb városom előtt, amely szállást adott nekem valaha, és fiául fogadott életemnek ragyogó májusában, és elsőnek lobogtatja felém szeretete piros kendőjét... (SZN 1914. máj. 17.)*

Hát, igen. A szív és a szeretet diktálta szivárványló szavak, száz elsuhanó esztendő után is megérintenek bennünket... A Napló május 17-i, vasárnapi számában jelent meg Pósanak a Szeged c. költeménye. Egy versszak mutatóba:

*Szeged, óh szép Szeged, honszerelem fészke!  
Délbábos Alföld örök szemefénye!  
Nem te voltál bölcsőm áldott ringatója,  
De szeretlek, mintha te ringattad volna...*

Mi magyarok, ünnepelni meg temetni mindig tudtunk. A következő Pósa-ünnepség május 24-én volt a rókusai iskola tornatermében, a gyermekek adtak műsort. Szerepelt a hét éves Lauber Klári, aki a Dugonicsról nevezett öskertben alussza a vég nélküli álmod, fejfáján a dr. Birkás Gézané asszonynéval. Gondos szülei a plakátot elrakták emlékebe, mely 100 évig szunnyadt valamely asztalfiában, mígnem Marton Árpád író, kritikus, szerkesztő ráakadt a szerteágazó családban, és most föl tudjuk mutatni, böngészgetve rajta a hajdanvolt szegediek nevét...

Pósa a kilencedik szegedi éve végén hagyta itt a várost, és ment Pestre, hogy Benedek Elekkel együtt szerkessze az új lapot, Az *Én Újságomat*. Az első szám 1889. december 15-én került a kis kezekbe...

A *Híradó* 1889. december 1-jei számában Gárdonyi Géza köszönt el a költőtől. Pósat aznap este a Tisza Szálló kistermében búcsúztatták, a kezdeményező Kemény Nándorné Drucker Irma volt. Jelen volt a város tisztikara, sőt maga a főispán is. Egy-egy tóoszt nem lehetett hosszabb öt percnél, csak így futotta a siető időből. Emelte poharát Kulinyi Zsigmond, Vass Mátyás, Szluha Ágoston, Lipcsey Ádám, Benedek Elek, Beödy Gábor rendező, Katona Imre színházi titkár, Szivessy László, Sas Ede, Krikkay Gusztáv, Balassa Armin, Kemény Nándor, Bába Sándor és Cserő Ede. A búcsúztatók között volt még – többek között – Pillich Kálmán, Weiner Miksa, Órmodi Béla, Singer Mátyás, Salamon Zsigmond, Wolfner Gyula kiadó, Mócs Zsigmond és természetesen Gárdonyi Géza, aki a Napló szerint *hallatlan* szépet szólt. Azaz semmit... Kemény Nándornak, Jókai barátjának a klapanciáját közölte a *Hüvelyk Matyi* december 8-i száma:

*Hírneves ügyvéd itt  
A várhelyi Rósa,  
Költőnek híresebb  
A Lajos, a Pósa.*

*Weiner úr kertjében  
Is terem sok rózsa,  
Mint azok, illatos  
Legyen élted Pósa!*

*Hanem hát Weinernek  
Máig nincs apósa,  
Ebben különb légy te,  
Jóbarátunk, Pósa!*

Az ünnepeltnek a köszönő szavait teljes egészben közölte a *Híradó* december 3-i száma. Részlet: *Ami csak édes, ami csak jó magánéletemben, az irodalom terén, az mind-mind itt fakadt föl számomra. Ide vagyok nőve, ide vagyok forrva, Szeged második szülőföldem, s jobb volna már nekem itt szegényen is, mint másutt talán jólétben.* Tömörkény nevét egyik szegedi újság sem írta le. Írónk ekkor három évig Ferenc Jóska fegyverét hordozta, igaz, a középső évet Szegeden szolgálta. Őrmesteri sarzsija volt, talán nem kapott kimenőt.

Gárdonyi megható sorokba foglalta, hogy amint a banketról megszökve haza felé tartott, Szent Dömötör vénhedt templomából kihallatszott a hajnali zsolozsmát kísérő orgonaszó: *Rorate coeli...* Ráébredt, hogy megkezdődött a Krisztus-várás ünnepe. Megállt a templomajtóban, onnan gyönyörködött a hatalmas barokk oltár fényeiben (SZH dec. 3.)

A bohémeknek nem volt ingykre a hivatalos, főispános ünnepség, ahol nem lehetett „kirúgni a csárda oldalát”. December 4-én a törzshelyükön újból elbúcsúztatták a költőt! Urs Simon, a Hungária bérlője adta a búcsúvacsorát: jelen volt a zóna-akadémia összes tagja, és színészek is szép számban. Pósa a gazdára, míg Urs a vendégeire emelte poharát. A zenekar csak Dankó-Pósa nótákat húzott, mást nem is illett volna.

Erről a bohémestről csak Gárdonyi Géza följegyzéseiben maradtak adatok, hiszen József nevű fia 50 évvel később csakis innen vehette a Pósa-könyvében (1941) megrajzolt jeleneteket. Dankó-ék húzták, az első versikét Gárdonyi mondta, de strófái nem maradtak fenn. Aztán Tömörkény emelkedett szólásra. Milyen jellemző rá a humorba mártott aggódó hang: „Hungária nyög letiporva! Sírnak a bús magyarok. Pósa megy... Adódik-e odafönt téma annyi, mint itt? Célszerűek lesznek-e vajh odafönt is a spriccerek?” Következett Kószó Pista, Tömörkény legénykori barátja és lakótársa, aki igen csak humordúsan forgatta a szót: „Már csak azért is eljöttem, mert soha többé nem fogok látni egyrakáson ennyi adósságot...”

Gárdonyi másik versikéje fennmaradt, mutató belőle:

*Isten veled! Virág borítsa utad,  
S a hír legyen futárod, merre mégy.  
Kalap helyett viselj csak koszorúkat,  
S bankóesőt hullajtson rád az Ég!*

Nagyon megváltozott a hangulat, mikor a kifogyhatatlan Gárdonyi prózára váltott át. Nem hiába volt művésze a színlő szónak, el tudott hatolni a szívekig: *Kedves Pósi! Egy kis ház kapujára ott a Templom téren kiakasztódott a tábla: Bútorozott szoba kiadó! Soha nem gondoltam, hogy én egy ilyen kurta háromszavas táblára könnyes szemmel nézzek. Ma mégis megtörtént...*

Mit mondhatnék még? Pósa 8-án, vasárnap délelőtt utazott el a 11 órással. Akkora hó borította a várost, hogy szánkón vitette ki magát a nagyállomásra. Elment Szegedről Pósa, megérkezett Budapestre Pósa bácsi! Ám nem csak Szegedet hagyta itt, a szívét is..

Valószínű, hogy Pósa a *Búcsú Szegedtől* c. versét a színház leégésekor (1885) írta, hiszen állása megszűnt. De érzései ugyanezek lehettek 1889-ben is. Részlet:

*Itt éreztem magam  
A legboldogabbnak,  
Napjaim virágos  
Part között haladtak.*

*Ezer kötelékkel  
Ide nőtt a lelkem,  
Fogva tart szorosán,  
Mégis el kell mennem!*

A Pósa-émlékévet két, Kun Miklós Jenő szerkesztette kötet ékíti. Az egyik az *Apró történetek* c. válogatás, a végén néhány balladával. A másik az *Albumlapok Pósa Lajosnak*, mely a költőről írt cikkeket – élükön Tömörkény, Bródy, Móra Ferenc és Kosztolányi írásaival – gyűjtötte csokorba.

A két könyv a pesti Siker<sup>x</sup> Kiadó vállalkozásában látott napvilágot, kalapot emeltető nyomdai munkával. Szegedi premierjük június 13-án lesz a Somogyi-könyvtárban.

Tisztelt hallgatóim! Életrajzi adatok hiányában főleg szívárványos képeket ragadtunk ki Pósa Lajos kilenc hosszú szegedi évéből. Talán kissé rendszertelenül, de mindig ügyelve a dátumok, az idézetek pontosságára.

Befejezésül említsünk meg az utókor főhajtásai közül hármat: Pósa budapesti szobrát, Margó Ede alkotását, melyet 1930-ban avattak. Az ünnepségről Móra hangulatos tárcában számolt be. Szeged városa 2000-ben a színház előcsarnokában állított a költőnek domborítást, Fritz Mihály alkotását. A szomszédvár Vásárhely 2010-ben avatta föl Pósa mellszobrát, Gábor Emese művét.

Hálával köszönöm, hogy eljöttek emlékezni a költőre, megmerítkezni a Város ki nem apadó szellemi gazdagságában!

*Elhangzott a szegedi városi széképületben tartott Pósa-émlékünnepségen 2014. április 11-én*

*In: Szeged, 2014. április, 14-17 p.*

(Az előadás szövegét Apró Ferenc szíves engedélyével közlöm – KMJ, 2014. szeptember)